

HIMMELSTORP

På den här stigen har människor och djur vandrat i hundratals år. Gården var en av två i byn Himmelstorp som omnämns första gången på 1400-talet. Men människor har levt och brukat marken här sedan ännu längre tillbaka.

Vill du veta mer om den här platsen, dess hissnande långa historia och människorna som bott här? Ta dig en titt på skyltarna!

Du kan också ladda ner dem i din telefon genom att scanna QR-koden här nedanför eller besöka vår hemsida.



EN LITEN BY PÅ KULLABERG



Himmelstorp hette ursprungligen Hemels torp, ett namn med anor från vikingatiden. Kanske passar ändå Himmelstorp lite bättre på en plats så vacker som den här.

Foto Peter P. Lundh 1920-tal, Höganäs Museum

On this path, humans and animals have wandered for hundreds of years. The farm was one of two in the village Himmelstorp which is first mentioned in the 15th century. But people have lived and farmed the land here since even further back.

Do you want to know more about this place, its breathtakingly long history and the people who lived here?

Scan the QR-code below and download the information in english to your smartphone. You can also find them on our website.



Himmelstorpsgården, eller Himmelstorp 1, är den ena av två gårdar som utgjorde den lilla byn Himmelstorp. Benämningen Himmelstorp har sitt ursprung i det gamla namnet Hemel och torp, en namnsättning som användes under vikingatiden. Det vittnar om en lång historia. Man vet att det legat en gård här under godset Krapperup minst sedan slutet av 1400-talet.

Den andra gården i byn, Himmelstorp 2, ligger numera några hundra meter åt sydväst. Av den finns bara boningslängan kvar. Gården flyttades ett hundratal meter från sänkan i väster till sitt nuvarande högre läge i början av 1800-talet. Till byn hörde också några mindre hus, så kallade gatehus och torp.

Norr om byn och odlingsområdet, inägorna, i Himmelstorp låg utmarken. Där dög inte marken till odling och djuren sändes ut att själva hitta bete. Marken var stenig och stupen farliga. Ibland fick vallhjon gå med för att förhindra att djuren skadade sig.

ETT LANDSKAP FULLT AV SPÅR

Skyltarna är framtagna för
Kullens Hembygdsförening 2021
av Pernilla Å Fogelmark
med stöd av Stiftelsen Gripen
och Gyllenstiernska Krapperupsstiftelsen.



Landskapet omkring Himmelstorp är en kulturmiljö rik på lämningar från tusentals år. Det kan vi se bland annat genom domarringarna ett stenkast söderut. De är en gravplats från äldre järnåldern. Tydliga spår finns också av det jordbruk som bedrivits här åtminstone sedan 1000- eller 1100-tal. Då var landskapet på berget fullt av långsmala åkertegar. De syns idag som terrasser i det skogbeväxta landskapet. Då var vegetationen låg och gles och utsikten mot havet mer eller mindre fri.

När människorna i trakten drabbades av pesten, digerdöden, på 1300-talet ödelades stora delar av gårdarna och torpen. Eftersom ingen längre brukade marken tog skogen över. Den gamla åkermarken togs inte alltid i bruk igen där träden växt till utan skogen bevarades istället. Träd var en viktig resurs som det var brist på. Bokskogen här strax söder om Himmelstorpsgården har varit intakt och skyddad, åtminstone sedan början av 1700-talet. Efter att jordbruket lades ner för gott på Kullaberg för knappt hundra år sedan har träden blivit fler och större och nu dominerar skogen.

Stigar och vägar har slingrat genom landskapet. Många av de gamla färdvägarna använder vi än idag medan andra syns som små stigar eller fördjupningar i marken som kallas hålvägar. De åldriga vägarna är markerade på de gamla kartorna med prickade eller streckade linjer. Upptäck en av de riktigt gamla att följa på din vandring!

Ungefär mitt i kartan ser du Himmelstorpsgården. Byggnaderna är markerade med ett litet tecknat hus. Norr om huset är kålhagen, köksträdgården, markerad i gult. Den lilla passagen till höger om gården är fägatan som ledde djuren från gården mot betesmarken, utmarken, i norr. Det är just den stig du nu står på. Söder och öster om gårdens ägor växte redan vid denna tid bokskogen som du kan vandra i än idag. Gården i kartans vänstra del är Himmelstorp 2.

Karta över Himmelstorp ritad 1718
av Anton Ciöpingen.
Krapperups Godsarkiv



ATT BO PÅ HIMMELSTORPSGÅRDEN

Här på gården har många människor fötts, levt och dött. Familjerna har avlöst varandra genom århundradena. Många har tagit över arrendet av gården efter sina föräldrar. Några var inflyttande från andra håll.



Himmelstorp gård som den såg ut 1935. Ytan framför gården, som nu är gräsplan, var då åkrar med en väg in till gården. Foto Mårten Sjöbeck, Folklivsarkivet



Den sista bonden på Himmelstorp gård, August Johansson eller, Himmelstorpa-Agust, som han kallades, i potatisåker 1945. Foto Harald Olsson, Regionmuseet Skåne

ÅBOR SEDAN 1656

Männen stod på kontrakten eftersom kvinnorna inte var myndiga enligt lag, såvida de inte var änkor.

1656 – 1671 Svend Nielsen

1671 – 1680 Nils Giödmansson

1680-1696 Nils Hansson

1726-1755 Hans Nilsson (född på gården)

1755 - 1776 Mauritz Hanson

1776-1781 Bereta Johansdotter
Änka efter Mauritz Hansson

1782 - 1806 Torkel Pålsson

Torkel Pålsson född 1748 tog över arrendet efter Bereta och gifte sig med Gunner från Rågåkra. Dottern Kjersti föds på Himmelstorp i maj 1782. Sonen Pål föds 1784. Sedan dröjer det 15 år innan tvillingarna Ola och Ellna kommer till världen. Ellna dör bara två veckor gammal. Kjersti för gården vidare i släkten när hon 1808 gifter sig med Bengt Ohlsson som tar över arrendet. Han kom från Krapparps by norr om Krapporups borg.

1807 - 1840 Bengt Ohlsson (svärson, Krapparps by)

Bengt tar över efter sin svärfar Torkel innan giftermålet med Kjersti år 1807. Torkel och Gunner bor kvar på gården tillsammans med sönerna Pål och Ola som arbetar som drängar på granngården Himmelstorp 2. Bengt och Kjersti får tre barn, Hanna född 1810, Anders född 1813 och Else född 1817. Kjersti dör 1834, 51 år gammal, av lungsot. Då har döttrarna gift sig och flyttat från gården. Sonen Anders stannar kvar.

1841 - 1875 Anders Bengtsson (född på gården)

År 1841 tar Anders över gården och Bengt flyttar till undantaget, precis som hans föräldrar gjort före honom. Anders hittar sin hustru Inger Johansdotter, född 1809, i Norra Häljaröd i Farhult socken. Anders och Inger får en dotter 1843. Hon döps till Kjersti efter Anders mor. Några fler barn blir det inte. Anders far, Bengt Ohlsson, bor kvar på Himmelstorp tills han dör 1852. Hans hustru Inger dör av ålderdom 1884, också på gården, 75 år gammal.

1876 - 1894 Johannes Nilsson (Tåssjö, Ängelholm)

Efter Anders Bengtssons död tas Himmelstorp nr 1 över av Johannes Nilsson och hans hustru Boel Larsdotter. Johannes har två barn från ett tidigare äktenskap men tillsammans med Boel får de dottern Betty som föds 1877 på Himmelstorp. Johannes dör 1894, 57 år gammal.

1895 - 1953 August Johansson (Hishult, Halland)

August blir den sista arrendatorn att bruka Himmelstorp som gård.

DEN SISTA FAMILJEN

1895 - 1953

August Johansson från Hishult i Halland började arbeta som dräng på Himmelstorp 2. När arrendet blir ledigt tar han över Himmelstorp 1. August gifter sig med sjömansdottern Ida Göransson från närliggande Haga den 3 april 1897. Ett år senare får de dottern Ebba.

Under de följande fem åren föder Ida ytterligare tre barn, alla söner. Ingen av dem blir äldre än 1,5 år. Bara Ebba lever vidare. När hon är 23 år blir hon gravid. Hon beger sig till Danmark och föder där dottern Erna. Ebba gifter sig med dansken och ridläraren Hans Sörensen och får 1932 en son som döps till Erik Hans August. Både Ebba och Erik stannar i Danmark och blir danska medborgare.

Erna växer upp i Danmark men tillbringar somrarna på Himmelstorp. En tid efter att hennes mormor Ida dött, 56 år gammal, flyttar Erna till Himmelstorp för att hjälpa sin morfar August med gården. Hon blir vid hans sida tills han dör 1953, 84 år gammal. Då tas gården över av Hembygdsföreningen och Erna gifter sig och flyttar till Helsingborg.



Gårdens sista arrendator var August Johansson och Ida från Haga. Tillsammans fick de fyra barn, men bara ett, Ebba, överlevde sina två första år. Här står de på gårdsplanen i sina bästa kläder för att bli fotograferade år 1899. Ida är då 21 år gammal och August 29. Lilla Ebba, det första och enda barnet är drygt ett år.



Ebba flyttade från gården när hon var 23 år. I magen bar hon ett barn. Hon bosatte sig i Danmark, födde dottern Erna och gifte sig. Erna bodde i perioder hos sin mormor och

morfar på gården. Här leker hon vid inkörseln när fotografen kom på besök på 1920-talet.

Foto Peter P. Lundh, Höganäs Museum

Skyltarna är framtagna 2021 för Kullens Hembygdsförening av Pernilla Å Fogelmark med stöd av Stiftelsen Gripen och Gyllenstiernska Krapperustiftelsen.



STIFTELSEN
GRIPEN

EN GÅRD UNDER KRAPPERUPS GODS

Att vara arrendebonde på Krapperups marker var avsevärt hårdare än det liv bönderna på slättbygden hade på gårdar som de själva ägde.



**Krapperrups borg 1935. Godsets huvudbyggnad.
Foto Mårten Sjöbeck, Folklivsarkivet**

Marken och gårdarna på östra Kullaberg ägdes av godset Krapperup och detta gäller fortfarande i stor utsträckning. För att få bo på och bruka en sådan gård, även kallad frälsegård eller hemman, fick man arrendera den. Arrendet betalades dels med pengar och dels genom dagsverken, det vill säga att man arbetade ett antal avtalade dagar för jordägaren. År 1882 fullgjordes 2100 dagsverken av arrendatorer och torpare på Krapperups gods.

Till Himmelstorpsgården hörde, förutom byggnaderna, åkrar och ängar om ca 10 hektar, en liten köksträdgård och rättigheter till bete på utmarkerna på berget och nere i skogen i söder. Några av bönderna har också haft andelar i en fiskebåt som låg i Arilds hamn och på så vis fått tillgång till sill. Till byggnationer användes virke som man tilldelades vid behov från Krapperups skogar.



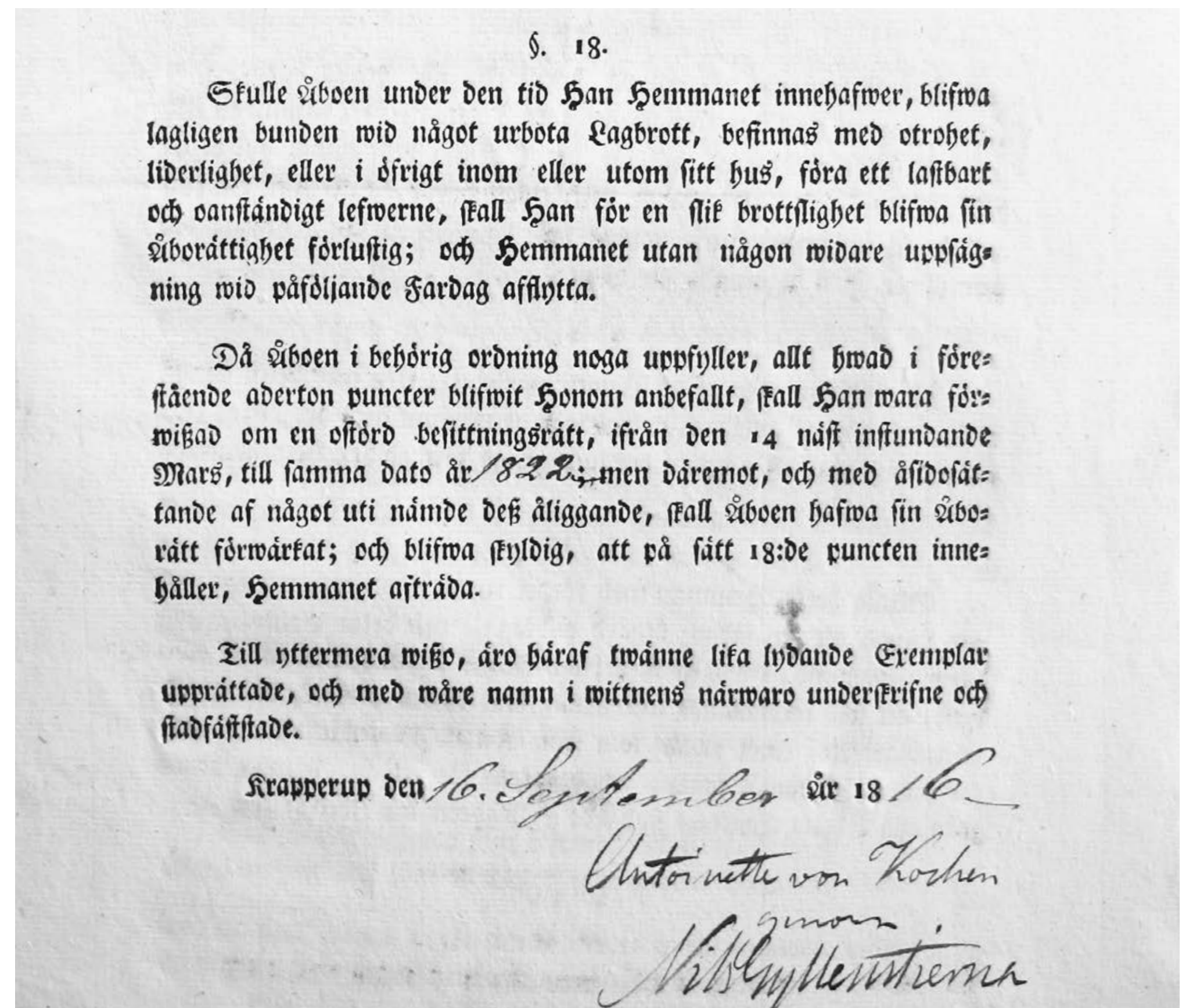
Kartan ritades 1796-1797 av Carl Egerström och visar uppdelningen av markerna. Ser du den blå markeringen i kartans mitt? Det är en damm som låg precis bakom skylten. Nu finns en grävd brunn där. Gården ser du på kartan precis till vänster om den blå dammen, en yta märkt $n^{\circ}=1$.

Norr om byggnaderna ligger trädgården med rundad form, 1,a. Från gården och dammen leder en passage, en fägata, som djuren slussades ut på mot betesmarkerna, utmarken, i norr. Det är samma fägata som du själv vandrar på idag. Känner du historiens vingslag? Karta från Lantmäteriet, Historiska kartor



Omläggning av taket på undantagsstugan. Här arbetar Erna och August med ryggningen, taknocken av halm, i slutet av 1940-talet.

I arrendeavtalen framgår vilka skyldigheter man hade som arrendator, åbo, på en gård. Avtalen var alltid tidsbegränsade men förlängdes om man betalade sin avgift och fullgjorde sina plikter, som att ta väl hand om gårdens byggnader och jordbruk, och att utföra avtalade dagsverken och transporter för godset. Man förband sig också att förse jordägaren med en del av råvarorna som gården gav. Åbon skulle leva ett välordnat liv utan felsteg, hålla obehöriga jägare och torparnas betande djur borta från markerna vid och runt gården och vara lydig mot godsherren.



En del av Bengt Olssons arrendekontrakt för Himmelstorp 1 från 1816, signerat av Godsherren Nils Gyllenstierna på Krapperup. Kontrakten finns i Krapperups Godsarkiv

Undantagsstugan är den lägre delen av boningshuset med gaveln mot skylten. Där fick man bo om man blev gammal eller utfattig. Här på gården har det ofta varit en yngre familjemedlem som tagit över arrendet. När man lämnade över gården skulle allt vara i ordning. Djur, foder och redskap ansågs under äldre tider höra till gården och lämnades då kvar.

Foto Peter P. Lundh 1920-tal, Höganäs Museum



Skyltarna är framtagna 2021 för Kullens Hembygdsförening av Pernilla Å Fogelmark med stöd av Stiftelsen Gripen och Gyllenstiernska Krapperupsstiftelsen.



ARBETET PÅ GÅRDEN

Jordbruket i Himmelstorp är uråldrigt. Här finns spår av fornåkrar som odlats sedan minst 1000 - 1100-tal. Men avkastningen på jorden var inte särskilt god och arbetet mödosamt. Numer är de gamla åkrarna beteshagar eller skog.

Iladorna på gården kan du se de gamla redskapen och maskinerna när vi håller öppet.

ÅKERN

På åkern odlade man grödor som råg och korn och på de sämsta markerna havre. På mindre åkerlappar odlade man potatis under senare tid. Avkastningen var liten, omkring tredje kornet, dvs tre gånger så stort som utsädet man sådde. Lin odlades bland annat för tillverkning av textil. Linplantan behövde beredas i många steg innan man hade en tråd att förädla till garn eller att väva tyger till kläder och hemtextil av. Ett speciellt torkhus för linet, och annat som behövde torkas, fanns på 1800-talet troligen i skogsbrynet vid vägen halvvägs hit från parkeringen.



Fältet framför gården, som nu är gräsmatta, var förr åker. Här står säden hög på båda sidor om inkörseln till gårdsplanen i juli 1926.

Foto Mårten Sjöbeck, Helsingborgs museer



För arbetet på gården behövdes hästar som kunde dra redskapen och vagnarna. På bilden plöjer August en åker. Hästarna var hans dagliga medarbetare och han tyckte mycket om dem. De sägs att han föredrog dem framför korna. En av de sista hästarna hette Putte.

För att odla behövde åkerjorden först plöjas. Till detta användes i äldre tider ett årder, ett urgammalt verktyg i trä som förs fram i jorden som fören på en båt med hjälp av dragdjur. Först under 1800-talet infördes plogen på mindre gårdar. Säden kastades sedan ut för hand och myllades därefter ner i jorden.

När grödorna växt till och mognat efter sommaren var det dags för skörd. Då högg man säden med lie och band ihop den i buntar som man samlade i kärvar. Ett viktigt och stort arbete då man hjälptes åt mellan gårdarna. Manuell tröskning med slaga, då man skiljde kornen från axen, pågick sedan under hela hösten ända fram till jul. Någon gång efter 1920-talet installerades hästvandringen som du kan se inne på gårdsplanen. Den användes som drivkraft till ett tröskverk och andra maskiner.

För att jorden skulle hållas bördig lades vissa åkrar i träda (vila) efter ett reglerat schema. Eftersom gödsel var en bristvara kunde man gödsla bara ungefär vart tredje år. Gödseln drygades också ut med tång från havet. Att ängen inte täckte åkerns behov, som man sade, var ett allmänt problem vid Krapperups ägor. Med det menades att betet inte räckte till så många djur som krävdes för att få tillräckligt med gödsel åt åkern. Vissa åkrar låg också öde på grund av torka.

ÄNGEN

På ängen växte gräs och ängsväxter, djurens vinterfoder. Ängen höggs med lie vid midsommar och höst. Stråna räfsades ihop och torkades i höstackar. Höet kördes sedan in på logen för att förvaras till djuren om vintern. För att dryga ut höet hamlade man också buskar och träd. Då skar man av grenar med löv på och torkade för att spara till vintern.

DJUREN

Djuren på gården var viktiga. De användes i arbetade med jordbruket, gav mat, gödsel till åkrarna och material att förädla.

Under 1800-talet fanns ganska många djur på gården. Då August dog 1953, 84 år gammal, fanns enligt bouppteckningen bara 1 ko, 1 kalv, 1 gödkalv, ½ gumse (get), 20 hönor och två tuppar. Eftersom det var svårt att få avkastning på åkrarna var de många bönder i trakten som istället lät marken bli bete och äng åt djur.



Ida (till höger) och hennes väninna matar hönsen utanför stallängan 1910. Ida är 32 år gammal.

Skyltarna är framtagna för
Kullens Hembygdsförening 2021
av Pernilla Å Fogelmark
med stöd av Stiftelsen Gripen
och Gyllenstiernska Krapperupsstiftelsen.



Familjen har samlats på gårdsplanen under höbärgningen 1908. Ebba håller en kattunge i famnen. Ida och August vilar sig mot vagnen. Genom den öppna luckan i taket lade man in höet på skullen. Till vänster i bild syns den staketomgärdade bigården.

Fåren, getterna och korna gav mjölk, ull att spinna och även lite kött och andra biprodukter. Deras gödsel var en viktig resurs som var avgörande för hur stor skörden på åkrarna kunde bli.

Hästarna var arbetsdjur som användes för att dra jordbruksredskap och vagnar. Hästarna inhystes i stallet i den östra längan. Där fanns efter ombyggnationen vid sekelskiftet 1900 plats för tre hästar, tre kor och två kalvar.

Höns och gäss hade en given plats på varje gård. De gav ägg och strosade på dagarna fritt runt på gården och pickade i sig vad de kunde hitta.

Några grisar hade man också på gården. En liten svinhage fanns tidigare i hörnan mellan gavlarna på södra och västra längan. Man kan se den lilla låga dörren som ledde från fällan i ladugården ut i hagen.

Att ha tambin var mycket viktigt. Honungen var det enda sötningsmedlet innan man började framställa socker av sockerbetor på 1800-talet. Också binas vax var en värdefull produkt. Bikuporna ställdes på den varmaste platsen inne på gårdsplanen för att de skulle ha störst chans att klara vintern. Runt bigården sattes ett stängsel för att hindra andra djur från att störa bina och äta upp de blommande växter man planterade framför kuporna.